

УДК 316.77; 378; 87.9

DOI <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2022-1-4>**Скловський Ігор Зіновійович**

доктор філософських наук, доцент,  
доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності  
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет  
імені К.Д. Ушинського»  
вул. Старопортофранківська 26, Одеса, Україна  
ORCID: 0000-0003-2836-3412

## ВПЛИВ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕЇ НА СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

*Необхідність боротьби за єдність держави та громадянського суспільства обумовлює пошук орієнтації особистості в соціокультурному просторі, що отримало електоральні якісні зміни у процесі національного спілкування. Філософсько-гуманістичне осмислення цінності життя людини дозволяє ефективно зрозуміти досвід лицарського служіння патріотичної групи прихильників «громадського дон-кіхотства», які де-факто втілювали у життя принципи конструктивного діалогу, оскільки саме в соціо-комунікативних процесах духовна культура молодих патріотів збагачується громадським смислом, частково привласнюючи ті або інші аксіоматичні принципи суб'єктів, що здійснювали цілісність соціокультурного підходу до аналізу демократичних підстав влади і суспільства, взаємовпливу цивілізованих форм. Методологія відтворення сучасного комунікативно-громадського простору використовується для вирішення проблеми «електоральних змін» у громадянському суспільстві. Проблематика дослідження полягає в тому, щоб проаналізувати соціокультурну реальність як глибинну сутність інформаційного суспільства, обумовлена потребою у філософському осмисленні самопізнання шляхетного духу національної ідеї в її іманентній сутності. За ходою соціокультурної комунікації громадянське суспільство діє в умовах панування філософом культури. В статті розповідається про те, що в світі якісних змін буття постнекласичне пізнання охоплює цивілізаційні зусилля української нації під час оригінального осмислення духовності сучасної людини в контексті розвитку аспектів антропологізації та синергетичної футурологізації духовного «Я». Проблеми буття громадянської культури автор розглядає як антропологічно-комунікативне цілісне втілення духовних ідеалів етнонаціонального розвитку європейського світу, що якісно впливає на моральні чесноти цивілізованої людини. Вона поступово удосконалюється під впливом втілення в громадське життя філософом освіти, зокрема у пошуках алгоритму соціальної надійності захисників реформування зразків громадської та високотехнологічної професійної діяльності. Антропологізація громадської діяльності має насамперед встановлену практикою цивілізаційну мету України – на рівних конкурувати з високорозвиненими країнами та, відповідно до неї, поступово розвиватися за циклом еволюційного становлення цивілізаційних важелів буття, вплинувши на досягнення оптимального рівня найвищого розвитку людини, культури та мистецтва. Тоді дух антропологізму розвиває всі існуючі у цивілізованій людині соціокультурні можливості, які закладені власною політичною нацією. Громадянське суспільство поступово реалізує свій духовний потенціал, нарешті на зламі ХХ–ХХІ ст., долає деякі бюрократичні перешкоди, часто-густо маючи обмежений доступ до субстанційного впливу носіїв цивілізаційно-патріотичних сил, без чого неможлива подальша еволюція софократії людини та демократичного суспільства. За традицією, означену добу розвитку антропологізації соціокультурного простору, автор розглядає як «стадію цивілізаційного розквіту» українського пострадянського суспільства.*

**Ключові слова:** українська ідея, дух свободи, інформаційно-комунікативний простір, антропологізація, культура постмодерну, громадянське суспільство.

**Мета й завдання статті:** побудова концепції соціокультурного діалогу громадян, комунікації з носіями глобального інформаційно комунікативного соціуму.

**Ступінь наукової розробки теми.** Стан розробки соціокультурної комунікації знайшов своє відображення у філософсько- методологічних підходах до числа яких слід віднести екзистенційний, герменевтичний, біхевіористська-психоаналітичний. Тут відіграє велике значення концепція комунікативного дискурсу Ю. Габермаса, у тлумаченні якого проблема людського буття осмислюється у громадсько-соціальних вимірах. На думку вчених школи професора Є. Борінштейн, найважливішим соціокультурним явищем громадянського комунікативного суспільства є відображення сутності української людини, яке визначає характер автохтонів та еволюцію їх патріотичної взаємодії з іншими представниками політичної нації (слов'яно-православна, західно-християнська, іудео-мусульманська течії). Тоді реформування економічної сфери суспільства і обумовлює якісні зміни соціокультурної реальності, про що свідчить дух творчості сучасних політиків та філософів. Громадянське суспільство у радянській Україні формувалося де-факто у приховане – локальній формі, використовуючи досвід видатних гуманістів першої половини ХХ ст. – З. Фрейда, К. Юнга, А. Макаренко, Я. Корчака, які не бажали прийняти «нові порядки» тоталітарних режимів, що формувалися між двома світовими війнами. Національна ідея є пошуком сучасного типу духовної інтерпретації боротьби за право мати вільний вимір власного розуміння архетипів України в процесі становлення громадянського суспільства, формування суверенної української держави та виховання патріотичної людини. Теорія демократії вписується у комплекс соціальних змін у світі та в Україні, що засвідчує про рівень альтернативної соціокультурної активності та про здатність патріотичних громадян здійснювати єдність соціальних сил в Україні. Так, концепція А. Макаренка, зберігаючи історичний оптимізм, використовує філософемі фрейдизму як сховану від радянського офіціозу силу з метою «тихого» подолання примітивного впливу радянської влади на носіїв української ідеї. Патріотизм громадян обумовлює дух самоповаги, збереження українських звичаїв та традицій. Комунікативно-практичний та аналітико- політичний досвід патріотів-громадян вписується в соціокультурно-комунікативні реалії нескореної України (В. Аксьонова, З. Атаманюк, В. Ворніков, О. Стовпець О. Халапсіс) та відтворює завершену концептуальну схему реформ, коли посилюється громадська активність поневоленого соціуму. Вирішення особистістю власної гідності через проблему соціокультурної комунікації має істотний внесок у розробку постмодерної новизни підходів до синтезу процесу глобалізації з якісними змінами інформаційно-комунікативного простору. У доробку українських письменників, філософів, які проявили себе як громадські діячі минулого (Г. Сковорода, Т. Шевченко, І.Франко) і сучасності (О.Базалук, В. Бех, Є. Бистрицький, В. Бліхар, В. Воронкова, Л. Кринець, В. Крисаченко, В. Попков) підвищує громадянські можливості самовідтворення суспільства, що еволюційне самоорганізується, долаючи спроби надрадикалізації гасел етносоціального життя.

Основна частина. Гіпотеза дослідження: соціокультурна комунікація являє собою складний процес становлення соціуму, у якому присутні класичні та постнеокласичні зв'язки національної ідеї, які забезпечують ефективну саморегуляцію і динаміку розвитку сучасних соціокультурних течій, ідею пошуку ефективних механізмів регуляції і саморегуляції громадянина, завдяки комунікації, що веде до інформаційної підстави становлення політичної нації, громадянського суспільства, єдності цивілізованого людства. Соціокультурна течія в умовах розгортання культурної глобалізації етнонаціональних спільнот дозволила визначити стан процесів громадського простору, що пов'язаний з гібридизацією, інтеграцією, міграційними тенденціями, вестернізацією культури, що потребують вироблення та «взаємодії толерантних свідомостей» особистостей, розкривши сутність процесу освоєння цінностей «чужої» культури на шляху культурної асиміляції. В творчості, наприклад, видатних педагогів радянської доби (А. Макаренко «Педагогічна поема», В. Сухомлинський «Виховання громадянина») підкреслюються соціокультурні орієнтири українського патріотизму як складові громадського розуміння філософії антитоталітаризму історії, а також впливу лицарського образу «Дон Кіхота Запорозького» на роль А. Макаренка як організатора прихованого опору імперському

вторгненню в систему освіти та виховання. Тоталітарний режим намагався заперечувати права та свободи громадянина, приховуючи свої дії псевдо – революційною фразеологією. Жакливі прояви вульгарного психологічного і фізичного насильства над людиною та суспільством, що набували масового характеру, оголошувалися у радянському суспільстві. однією з форм «історичної» класової боротьби. У системі А. Макаренка дух українофільства поступово стає козакофільством. «Маленька» людина перетворюється з підручного інструменту радянської бюрократії та деспотизму в свідомого громадянина, якій зробив свій вибір на користь європейського шляху України. Одна з європейських цінностей – соціокультурна течія опозиційного суспільства, як «культура шляхетного гумору» досконально досліджується З. Фрейдом. Так, філософ – психоаналітик розглядає характер «доброго лицаря» Дон Кихота де ла Манча по-новому, – як доблесного лицаря, якій не є комічним героєм, а його гумористичний вигляд, пов'язаний із стримуванням деякого афекту романтичного збудження [6]. Спочатку Дон Кихот де ла Манча – чисто комічна фігура, «велика дитина», яка захопилася лицарськими «фантазіями» того часу. Мигель де Сервантес нагородив головного героя атрибутами глибокої мудрості та шляхетними намірами як символічним втіленням соціального ідеалізму. Він впевнений у романтичній реалізації шляхетних цілей у душі просвітництва та щиро виконує дані ним обіцянки. Саме тоді цей персонаж припиняє справляти комічне враження. К. Юнг у ключових наукових працях продовжує фрейдистське пізнання гуманізму «донкихотів» та прагматизму «санчо панса», як символу сакрального і профанного в архетипах європейського розуміння національної ідеї, що торкається гуманістичної орієнтації шляхетної людини [7]. Професор Є.Р.Борінштейн вважає соціологічний аспект критерієм адаптації соціуму до національної ідеї, використовуючи концептуальні знахідки українських педагогів, в тому числі радянської доби. Ідеї А. Макаренка, наприклад, знаходяться у конструктивному діалозі з сучасністю: культура молодих патріотів збагачується громадським смыслом, аксіоматичні принципи втілюються за філософсько-гуманістичним осмисленням змін громадянського буття [1; 2; 3; 5]. Культурна життєдіяльність соціуму розвивається у динамічному світі, представляє собою зріз соціальної реальності, що володіє всією сукупністю базових атрибутів громадянського суспільства в контексті різних форм динамічності і різноплановості, що знаходить своє вираження у синтезі, толерантності, взаємодоповнюваності. Прийняття комплексу законів, які більш кардинально змінюють етнополітичні та етноекономічні пріоритети. дозволяє продовжити соціокультурний процес. Пізнання національної ідеї виявляє визначення багатоманітності шляхетних дій прихильників громадянського суспільства, що ставить політичний акцент на автономії носіїв демократії, висвітлюючи такі принципи, як плинність, толерантність, патріотизм, контекстуальність. Детермінанти оптимізації громадянського суспільства сприяють виробленню програми самодіяльності людини: розробка системної концепції організації управління соціокультурними течіями, сприяє оптимізації позитивних етнонаціональних процесів, як на рівні регіону, так і на рівні держави. Соціокомунікативна парадигма громадянського суспільства збагачується в контексті інформаційно-комунікативних технологій, які відображають теоретико-методологічні засади соціокультурної зміни суспільства, що вимагає подальшого поглиблення сенсу поняття «національна ідея», оскільки актуалізується метафізико-логічний принцип епістемології монотеїзму в умовах демократичних змін суспільства. Соціокультурна комунікація як культурна модель релевантної соціальної конфігурації застосовується у політичних значеннях. Соціокультурні процеси входять у коло найбільш актуальних проблем для всього людства, згідно з якими необхідно виробити цивілізаційні критерії, щоб давати оцінку поведінським патернам суб'єктів у комунікативному процесі, локально-культурних змінах (етносоціальна культура) і глобальному проявах. Умови соціокомунікативної орієнтації учасників інтер-суб'єктного громадянського діалогу висвітлюють деякі узагальнені норми: комунікативна компетентність; психоаналітичні (неофрейдизм) мотиваційні феномени як складові духовного обличчя громадянина у метафізиці постмодерно-складних процесів сучасності.

**Висновки.** Феномен громадянського суспільства в контексті розвитку інформаційного соціуму відображає компаративні цінності як «культурні коди», розшифрування яких дозволяє

здійснювати вплив на моделювання особистісного розвитку, що передбачає побудову системи загальнолюдських, етнокультурних та особистісних спільнот. В умовах розгортання глобальної комунікації визначається позитивне та негативне процесу вестернізації культури, які часто-густо здійснюються через культурну асиміляцію, сепарацію, маргіналізацію, інтеграцію у контексті формування та розвитку соціокультурної парадигми глобалізації та інформаційного суспільства.

### Список використаних джерел

1. Аксьонова В.І. Гуманістичні обрії європейського простору. Український контекст: монографія / за наук. ред. Є.Р. Борінштейна. Херсон: Гельветика, 2018. 536 с.
2. Aksyonova V., Sklovsky I. Personality as a phenomenon of civilized adoption of European values. Problem space of modern society: communicative and pedagogical interpretations: collective monograph. Part I. Warsaw: BMT Erida Sp. Z o.o, 2019. P. 126–141.
3. Борінштейн Є.Р. Соціокультурна толерантність у сучасному українському суспільстві. Глобальні проблеми сучасності у контексті історико-філософського знання. Одеса: ДЗ «ПНПУ імені К.Д.Ушинського», 2016. С. 13–27.
4. Habermas J. Justification and Application: Remarks on Discourse Ethics Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 1993. 197 p.
5. Halapsis A.V. God's of transhumanism. Anthropological measurements of philosophical research. 2019. Vol. 16. P. 78–90.
6. Фрейд З. Стандартное издание полных психологических работ З. Фрейда, т. XIX (1923–1925): Эго и ид и другие работы, 1-308. Лондон: Hogarth Press и Ин-т психоанализа, 1961. 308 с.
7. Юнг К. Духовные проблемы современного человека. Сознание и бессознательное. Спб.: Университетская книга, 1997. С. 474–499.

### References

1. Aksyonova V.I. Humanistychni obriyi yevropeys'koho prostoru. Ukrayins'kyi kontekst: monohrafiya/ za nauk. red. E.R. Borinshteyna. [Humanistic horizons of the European space. Ukrainian context]. Kherson: Hel'vetyka, 2018. 536 s.
2. Aksyonova V., Sklovsky I. Personality as a phenomenon of civilized adoption of European values. Problem space of modern society: communicative and pedagogical interpretations collective monograph. Part I. Warsaw: BMT Erida Sp. Z o.o, 2019. P. 126–141.
3. Borinshtein Ye.R. Sotsiokulturna tolerantnist u suchasnomu ukrainskomu suspilstvi. Hlobalni problemy suchasnosti u konteksti ystorykofilosofskoho znannia. [Socio-cultural tolerance in modern Ukrainian society. Global problems of modernity in the context of historical and philosophical knowledge]. Odessa: DZ «PNPU imeni K.D. Ushynskoho», 2016. S. 13–27.
4. Habermas J. Justification and Application: Remarks on Discourse Ethics. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 1993. 197 p.
5. Halapsis A.V. God of transhumanism. Anthropological measurements of philosophical research. 2019. Vol. 16. P. 78–90.
6. Freud Z. Standartnoe yzdanye polnykh psykholohycheskykh rabot Freud Z. [Standard edition of complete psychological works of Z. Freud], vol. XIX (1923–1925): Ego and id and other works, 1-308. London: Hogarth Press and Inst. Of Psychoanalysis, 1961. 308 p.
7. Yunh K. Dukhovnye problemy sovremennoho cheloveka. Soznanye y bessoznatetelnoe. [Spiritual problems of modern man. Consciousness and the unconscious]. Spb: Unyversytetskaia knyha, 1997. S. 474–499.

**Sklovsky Igor Zinovievich,**  
Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor,  
Associate Professor at the Department of Philosophy,  
Sociology and Management of Socio-Cultural Activities,  
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky  
26, Staroportofrankivska str., Odesa, Ukraine  
ORCID: 0000-0003-2836-3412

## THE INFLUENCE OF THE UKRAINIAN IDEA ON THE FORMATION OF CIVIL SOCIETY

*The need to fight for the unity of the state and civil society determines the search for the orientation of the individual in the socio-cultural space, which has received electoral qualitative changes in the process of national communication. Philosophical and humanistic understanding of the value of human life allows to effectively understand the experience of chivalrous service of the patriotic group of supporters of "public don Quixote", who de facto implemented the principles of constructive dialogue, because in socio-communicative processes the spiritual culture of young patriots is partially enriched appropriating certain axiomatic principles of the subjects that exercised the integrity of the methodological approach to the analysis of the democratic foundations of government and society and their socio-cultural interaction in civilized forms.*

*The methodology of reproduction of modern communicative and public space is used to solve the problem of "electoral revolution" in civil society.*

*The problem of the study is to analyze the socio-cultural reality as the deep essence of the information society, and due to the need for philosophical understanding of self-knowledge of the noble spirit of the national idea in its immanent essence. In the course of socio-cultural communication, civil society operates under the dominance of philosophers of culture.*

*The article describes that in the world of qualitative changes in life post-classical knowledge covers the civilizational efforts of the Ukrainian nation during the original understanding of the spirituality of modern man in the context of developing aspects of anthropologization and synergetic futurologization of the spiritual "I".*

*The author considers the problems of civic culture as an anthropologically – communicative holistic embodiment of the spiritual ideals of ethno-national development of the European world, which qualitatively affects the moral virtues of civilized man. It is gradually improving under the influence of the implementation of philosophers of education in public life, in particular in search of an algorithm for social reliability of defenders of reforming examples of public and high-tech professional activities. Anthropologization of public activity has primarily established in practice the civilizational goal of Ukraine – to compete on equal terms with highly developed countries and, accordingly, gradually develop in the cycle of evolutionary formation of civilizational levers of existence, influencing the achievement of optimal levels of human development, culture and art.*

*Then the spirit of anthropologic develops all the existing socio-cultural opportunities in a civilized person, which are inherent in their own political nation. Civil society is gradually realizing its spiritual potential, finally at the turn of the XX–XXI centuries, overcoming some bureaucratic obstacles, often having limited access to the substantial influence of civilizational and patriotic forces, without which further evolution of human sophocracy and democratic society is impossible. According to tradition, the author considers the marked era of anthropologization of socio-cultural space as a "stage of civilizational flourishing" of Ukrainian post-Soviet society.*

**Key words:** *Ukrainian idea, spirit of freedom, information and communicative space, anthropologization, postmodern culture, civil society.*